

'Ik leef en jullie zullen leven'

Zondag Judica, 26 maart 2023, Dorpskerk Bloemendaal
Lezingen: Ezechiël 37:1-6 & Johannes 11: 32-44

Geliefde gemeente,

In de tijd van Jezus was er al de nodige onenigheid over een mogelijke opstanding der doden. Het was een bekend twistpunt tussen de stromingen van de Farizeeën en de Sadduceeën. Het lijkt al gauw uit de oude doos, zulke historische stromingen uit het Joodse religieuze volksleven van toen, maar het is altijd opmerkelijk hoe verschillen van vroeger of van ergens anders toch steeds ook weer terugkomen in wat je vandaag zelf kunt meemaken.

De Sadduceeën waren duidelijk liberaler, maar ook conservatiever. Zij waren ook erg voor een scheiding van geloof en politiek. Je moest dat uit elkaar houden. Belangrijk was dat de tradities en de cultuur in stand konden blijven, zoals ook en vooral de tempeldienst in Jeruzalem. Romeinse bezetting of niet. Dus zij probeerden samen te werken met de Romeinen. Veel hogergeplaatste geestelijken, uit de priesterkaste, behoorden bij de stroming van de Sadduceeën. Dat was geen collaboratie zoals van de geprivatiseerde belastingbureaus, lees de tollenaars, maar in de ogen van veel mensen ging het toch wel heel erg ver daar aan de religieuze top, met die samenwerking met de bezetter. Ze hadden de indruk dat heel wat van die families die op die manier zaken deden met de Romeinen het niet alleen deden ter instandhouding van het Joodse religieuze erfgoed, maar ook ter instandhouding van hun eigen welgestelde positie. De Sadduceeën waren tegen allerlei nieuwigheden, zij hielden zich strikt aan de vijf boeken van Mozes, en allerlei toepassingen naar de moderne tijd of striktere interpretaties dan vroeger wezen zij van de hand. Dus ook de opvatting van een messiaanse eindtijd met doden die

weer levend zouden worden. Dat was profetische nieuwlichterij. Dat soort ideeën maakten de mensen alleen maar onrustig.

De Farizeeën daarentegen, ja die kennen wij in de kerk misschien vooral doordat Jezus nogal eens met hen in botsing kwam en ook hen uitmaakte voor schijnheilige vromen, maar dat was wel echt een beweging van het volk. Zeg maar een soort vernieuwingsbeweging van *back to basics*. Niet rituele zuiverheid of hoogliturgische kwaliteit, maar een toegewijd persoonlijk leven: daar kwam het op aan. Met schriftstudie, inclusief de geschriften van de profeten, en met het hele leven onder het beslag van Gods woord: dus ook de politiek, ook het zakenleven, ook het huwelijksleven: het diende getoetst te worden aan Gods normen van recht en gerechtigheid.

En zij geloofden in de belofte van God dat er eens een eindtijd zou komen, met de komst van een Messias, waarin alles rechtgezet zou worden, wat nu aan onrecht werd aangedaan, met name aan het volk van God.

En ja, je had dan binnen de Farizeese stroming de ingekeerden, de stillen in de lande, die probeerden hun leven zo toegewijd mogelijk te leven, en te wachten op Gods ingrijpen, eens. Maar je had ook de geradicaliseerde vleugel, die in naam van God het heft in eigen handen wilde nemen: het bevechten van die Romeinen, met pesterijen tot aan echte aanslagen, waar mogelijk. Vechten voor vrijheid, vechten voor de vestiging van de ware Godsregering. En zij, die Farizeeën, zij geloofden wel degelijk in de macht van God. Dat die er voor zou zorgen dat ook de reeds gestorven gelovigen die hun verwachting op God hadden gesteld, dan ook - weer levend - mee zouden delen in de eindoverwinning van God.

Belangrijk twistpunt toen dus, waarin het profetische gedeelte dat we net hoorden voorlezen uit Ezechiël 37 een belangrijke

rol speelde. Het is een fascinerend visioen van dat dal vol dorre doodsbeenderen. Je proeft de huiveringwekkende stilte. Een lang verlaten slagveld, maar nooit opgeruimd. Zoals de slagvelden er nog steeds zijn, waar de gedode lichamen in delen verspreid gevonden kunnen worden. Vandaag worden ze na afloop meestal opgeruimd, en kun je de erevelden gaan bezoeken. Ook iets van die huiveringwekkende stilte vind je daar. Op de Grebbeberg, of in Verdun. Maar er zijn vandaag ook nog steeds de slagvelden waar ze gewoon op dezelfde manier doorgaan. Nieuwe doden. Nieuwe gewonden. Nieuwe samenlevingen en families waar alle hoop en leven letterlijk en figuurlijk uitgeslagen wordt.

Zo was dat visioen van Ezechiël een perfect spiegelbeeld van het volk waartoe hij behoorde: met geweld overvallen, uiteengeslagen, gedeporteerd, de verdwijning nabij, verbinding verbroken, toekomst vervlogen. Mensenkind, vroeg een stem, denk je dat deze beenderen nog weer tot leven kunnen komen? En hij zei, Ezechiël: Gij, God, mag het weten. Heeft het kwaad en in ultimo, dus ook de dood, het laatste woord?

Wij komen op de weg naar Jeruzalem, met Jezus mee, in deze veertigdagentijd van alles tegen. En vandaag is het dus de werkelijkheid van de dood. Je kunt je afvragen: moet dat nu, er is al zoveel somberheid in de wereld? Nou ja, als we de bronnentraditie van onze beweging, de kerk, willen volgen, dan zijn dit onze twee bijbellezingen voor vandaag: het dal met de dorre doodsbeenderen en de opwekking van Lazarus uit het graf, als het laatste van de zeven grote wondertekenen van Jezus in het evangelie naar Johannes. Daar moeten we het dan mee doen. Dan komen wij dus vandaag in aanraking met de werkelijkheid van de dood.

En ja, het christelijk geloof, dat vindt zijn oorsprong weliswaar in een relatie, een soort spirituele verbinding met God, met

Christus, of beter: Christus en God krijgen iets met jou. Maar dan ontvouwt zich onder die paraplu wel degelijk ook het hele leven, inclusief de aardse eindigheid. Dan ontstaat er wel degelijk ook een soort levensfilosofie. Bijvoorbeeld ook over de vraag: hoe kijk je als christen aan tegen leven en dood? Niet dat de kerk of een soort leergezag dan een totaalsysteem heeft af te kondigen, zo van: dit zijn onze manieren en dit zijn onze visies. Nee, dat is en blijft iets heel persoonlijks. Maar anderzijds wil het ook niet zeggen, dat je het dan maar in je eentje hebt uit de zoeken, zonder enig aanknopingspunt. Nee, dan zijn er de bronverhalen en de ervaringen van anderen. Dan is het ook nog zo, dat we met alle heiligen samen trachten te verstaan wat de lengte en de breedte en de hoogte en de diepte van Gods liefde is en welke implicaties dat kan hebben.

En laat het duidelijk zijn: als de dood in ons leven een stoorzender is, een afbreker en afknapper, een verbreking van verbindingen, een toekomststopper, en de vraag is: denk jij, mensenkind, dat dit afgebroken leven nog toekomst heeft? En jij denkt: God mag het weten. Dan is de boodschap vandaag wel degelijk: wat onmogelijk is bij mensen, dat is mogelijk bij God, Gods wegen zijn hoger dan jullie wegen, Gods gedachten gaan verder dan jullie gedachten. Zoals de regen valt op de aardbodem en vrucht doet voortkomen, zo is het woord, het scheppend en herscheppend woord dat van Mij uitgaat, aan het volvoeren waartoe Ik het zend. En dat is niet te rusten gaan bij het kwaad en de dood, maar het brengen van leven en toekomst.

In zijn uitleg van de opwekking van Lazarus geeft Herman Ridderbos, de bekende nieuw-testamenticus van weleer, als samenvatting: het geloof in Jezus maakt jou niet onsterfelijk. Maar wat het geloof in Hem wel teweeg brengt is dat jij van nu af aan niet meer leeft onder de macht van de dood en dat daarom opstanding niet een zaak en een beslissing is van de

'laatste dag', maar van het nu gelovig horen naar de stem van Jezus als de Messias en Zoon van God.

Laten we er even bij stil staan. De dood is niet onder alle omstandigheden onwelkom, ook al maakt hij scheiding. Als het leven er biologisch nog is, maar het is één groot lijden of volkomen leegte geworden voor jou en je naasten, dat niet meer op te lossen is binnen dit leven, wat kun je dan soms ook uitkijken naar het einde van dat lijden, dus het einde van dit leven.

Maar het is een veld met voetangels en klemmen. Je kunt het niet alleen vanuit zelfbeschikking benaderen, want jouw naasten doen er ook toe. Nog minder kun je het voor een ander bedenken of beslissen, want wie zijn wij dat we zouden gaan over dood en leven? En zeker, na een voldragen leven, verzadigd door jouw dagen, noemt de bijbel dat, kinderen en kindskinderen gezien, wellicht niet van je zelf, dan van anderen, dan kan er op een zeker moment ook de onthechting komen. Je bent de voorste in de rij. Je maakt je mentaal gereed voor de reis naar de overkant, of naar het uitdoen van het licht. En je omgeving maakt dat mee. En snapt dat, kan het accepteren.

Tegelijk: een zogenaamde mooie dood is er nauwelijks, want er is altijd verdriet. Ook al hebben we het verpakt in heel veel lieve harmonie en herinnering, dankbaarheid voor het leven, enzovoort, er zit altijd ook pijn in.

In het verhaal van Jezus en Lazarus komen we de dood tegen, zoals we die veelal ook kennen. Namelijk: absoluut niet leuk of welkom. Sterker: als een inbreker die het hele leven overhoop haalt. Wat moeten Maria en Martha als twee alleenstaande vrouwen zonder hun broer Lazarus?

We zien een emotionele Jezus. Tot twee keer toe lees je dat Hij 'verbolgen is in de geest'. Eerst als hij alle rouwende mensen ziet, en later bij het graf. Maar ook dat Hij het niet droog houdt. En Jezus weende.

Er is wel gesuggereerd, dat Jezus teleurgesteld was over het ongeloof om Hem heen en daarom boos en verdrietig was. Maar dat slaat nergens op. Dat is vaak ingegeven door het idee dat Jezus als Gods Zoon toch niet aangedaan zou kunnen worden door een beetje lijden. Ja, wel dus. Hij is daar niet als een soevereine buitenstaander die wel even wat komt rechtzetten, maar Hij is daar de door de Vader in de wereld gezondene, het menselijk bestaan ingegane, medestander en pleitbezorger. Hij is aangedaan. Het is het confrontatie met het graf, met alle dalen vol dorre doodsbeenderen, die ook bij Hem een heftige emotie van afkeer en smart wakker roept, een reactie van verzet tegen de macht van de dood. Zie toch hoe lief Hij hem had, zeggen de omstanders. Hij is solidair met allen die zich eenmaal naar het graf of naar de bijzetting begaven om daar een geliefde los te laten. In het algemene verdriet dat daar was rond de dood van Lazarus liet Hij zich opnemen in het grote verdriet van allen, van alle tijden en alle plaatsen, over hun geliefden die ze hebben moeten achterlaten op een dodenakker.

Maar er is meer. In Jezus openbaart zich Gods kracht en Gods liefde die sterker zijn dan de dood. Hoe en wat? Wie zal het precies zeggen? Is dat ook allemaal echt zo gebeurd daar in Bethanië? *Why not*, zou ik zeggen. In ieder geval is dit gevalletje 'opzienbarend' wel een enorme boost voor de populariteit van Jezus, waardoor de machthebbers nu toch wel echt bang worden en concreet plannen gaan maken om Hem weg te werken.

In het Johannesevangelie gaat het om het laatste van de zeven wondertekenen die Jezus deed, te beginnen bij het water en de

wijn te Kana, om de heerlijkheid van God zichtbaar te maken en om daarmee te betuigen dat Hij de Messias en de Zoon van God was. En om te laten zien dat zijn weg naar Jeruzalem, zijn eigen ontleding in het lijden en de dood, er zijn om *in the end* de heerlijkheid van God met Pasen alleen maar krachtiger in het licht te kunnen stellen. Jezus leeft en wij met Hem.

Wat betekent dit? Een vrijwaring van ellende? Eind goed, al goed? Luister nog even naar die paradoxale uitspraken, die Hij deed, toen Martha tevoren met Hem in gesprek ging. Zij was al naar Hem toegegaan met het stille verwijt: als U eerder was gekomen dan had U zijn dood kunnen voorkomen toch? Toen had Hij gevraagd: geloof je niet in de opstanding der doden dan? En toen had zij netjes het standaard antwoord van de Farizeeën gegeven: jawel, maar dat is aan het eind van de tijd, met als ondertoon: daar hebben we nu dus niks aan.

Jezus had toen gezegd: dat ook, Martha, maar het eigenlijke is dit, Martha, namelijk: Ik ben de opstanding en het leven, wie in Mij gelooft zal leven ook wanneer je nog moet sterven. En ieder die leeft en in Mij gelooft zal nooit sterven. (vgl. Johannes 11:25-26). Leven en dood veranderen alletwee van karakter, als je vertrouwt op de liefde van God. Dat wil niet zeggen, dat er niks ergs meer kan gebeuren. Zeker niet. *Shit happens*, ook aan gelovigen, er is geen garantie dat als het je buurman of buurvrouw treft, aan jou voorbij zal gaan. Maar hoe dan ook, het is het laatste niet. Geloof jij dat, Martha, had Jezus gevraagd? Geloof jij dat? En zij zei: Ja Heer, ik geloof dat U de messias bent, de Zoon van God die naar de wereld zou komen om ons te doen leven.

Amen

Zingen: Gezang 641 ('Jezus leeft en ik met Hem')